

BRAMBORY

(Dvořák, Jiří. Rostlinopis. Praha: Baobab, 2012)

Slovo brambor mohlo kdysi v Irsku znít stejně jako záchrana. Na zeleném ostrově kousek od Anglie býval život jako balvan: těžký, studený a tvrdý.

Malá políčka. Málo železa na pluhy, kterými by se ta políčka dala zorat. A málo slunce, které by z těch políček vytáhlo úrodu.

A pak se připlavil poklad: bedna hnědých, nejspíš už pěkně sevrklých hlíz.

Brambory málo chtějí a hodně dávají. Potřebují dost vody: o tu v deštivém Irsku neměli nouzi. Rostou i bez orání: stačí je položit na povrch hlíny a zaházet drny nebo trávou. V jejich hlízách, zemských jablkách, je zabaleno mnoho z toho, bez čeho se člověk neobejde. Když se daří, je jich z pár řádků dost pro celou rodinu. A navíc: hlíza má několik oček. Rozkrojte ji na kusy – a z každého máte novou rostlinu. Paddy půl brambory Seanovi, Sean Patrikovi.... A za rok za dva se najedli všichni. Ne, že by úroda přišla pokaždé – ale čas kručivých břich skončil a Irů začalo přibývat.

A pak se to stalo.

Ještě na začátku léta 1845 to vypadalo na slušnou sklizeň. Jenže z Ameriky, dávné vlasti brambor, se připlavil jejich dávný nepřítel: plíseň bramborová.

Jako každá plíseň má nejradši vlhko. Toho roku přišlo i na Irské poměry dost. Plíseň se rozlétla po celém ostrově. S podzimem zbyl z políček jen smutný kompost. Slovo brambor znělo Irům stejně jako zkáza. Nebo jako hlad. A pak jim zplesnivěla i naděje: pomoc, v kterou doufali, nepřišla.

Příští rok nebylo líp. Země se změnila k nepoznání.

Dva miliony lidí vzaly to málo, co ještě měly a odpluly do Ameriky. Další půlmilion (nebo možná milion) ten hrozný hlad sežral. Zelený ostrov podivně ztichl.

Můžeme se ptát na spoustu věcí. Jak mohlo vypadat dnešní Irsko, nebýt velkého hladomoru? A jak Amerika?

Je ostudně snadné s plným břichem vymýšlet, kde tehdejší hladoví udělali chybu. Na dálku sto padesáti let jim radit, že se neměli spoléhat jen na brambory. A že ti sytí za průlivem jim měli pomoci.

Úkoly k textu

1. Napiš vše, co víš o bramborech, co tě v souvislosti s tímto slovem napadá, aniž bys četl text.

2. Pokus se porozumět autorskému záměru (To, co autor záměrně říká a provádí s textem, ve snaze vytvořit určitý dojem nebo vyvolat určitou reakci. Může to souviset s tím, jak autor nějakou věc cítí, nebo jak chce, aby ji cítil čtenář.)
 - a) Vyhledej alespoň 2 informace, které ti pomohou pochopit: *Proč brambory nebyly ve výsledku záchranou pro obyvatele Irska?*
 -
 -
 - b) *Proč se vlastně Irové pouštěli do pěstování brambor ve velkém?* (napiš 2 až 3 věty, ve kterých vysvětlíš, proč si to myslíš).
 - c) *Proč autor popisuje historii pěstování brambor právě takto?*

Co si myslí a co cítí autor

d) Napiš odstavec, ve kterém okomentuješ celý text vlastními slovy. (použij vlastní myšlenky, pocity, které v tobě tento text vyvolává).

VELKÝ HLADOMOR V 19. STOLETÍ PROMĚNIL IRSKO K NEPOZNÁNÍ. NÁSLEDKY JSOU PATRNÉ DODNES

<https://svetobeznik.info/velky-irsky-hladomor-emigrace-do-ameriky/>

Zatímco evropská pevnina prožívala v polovině 19. století revoluční roky, Irsko se potýkalo s katastrofálním hladem. Během Velkého irského hladomoru, jak se katastrofě začalo říkat, zemřelo až jeden a půl milionu obyvatel zeleného ostrova, další dva miliony lidí uprchly ze země, přičemž většina z nich hledala štěstí převážně v Severní Americe.

Na vině nejsou jen brambory

Spouštěčem katastrofy bylo napadení evropské úrody brambor škůdci a plísňemi na počátku 40. let 19. století. S problémy se sice potýkal celý kontinent, ale jen Irsko bylo na této plodině doslova závislé. Vlhké počasí, absence statkářství i vyhrocené politické a náboženské vztahy s Brity vedly k pohromě, která se naplno projevila mezi roky 1845–1849, kdy ostrov přišel až o 25 % obyvatel. Za vůbec nejhorší sezónu je považován rok 1847, pro který se vžilo přizvisko „černý“. Tehdy se neurodily téměř žádné brambory, ale nedařilo se ani jiným plodinám.

Vzhledem k chaotické politické situaci v Evropě, která se také potýkala se škůdci, byla přicházející pohroma v Irsku přehlížena. Pomoc proto proudila ze Spojených států. Dodávky kukuřice však nedokázaly nasytit všechny Iry. A tak byl hlad stále větší a větší. Protestantská Británie ani přes neustále se zhoršující situaci nedokázala katolickému Irsku podat pomocnou ruku. Mnozí Britové hladomor na sousedním ostrově zlehčovali, jiní jej chápali jako trest za špatnou víru. Došlo tak na nejhorší.

„Zkoumavé čtení: systematické zavedení dílny čtení a oborového čtení do výuky na 2. st. základních škol /na víceletá gymnázia v ČR“, reg. č. CZ.02.3.68/0.0/0.0/19_076/0016346. Projekt je financován Evropským sociálním fondem a státním rozpočtem ČR v rámci Operačního programu Výzkum, vývoj a vzdělávání.

Zemřít hladu doma nebo v plující rakvi?

Irsko, tehdy velmi zalidněné, se začalo proměňovat v pustnoucí ostrov. Ti, co měli sílu, prchali přes oceán. Byli to hlavně mladí, kteří věděli, že nadobro opouštějí svoje rodiče a příbuzné. Se stále větším hladem přicházelo více a více nemocí. Oslabené lidské tělo bylo snadným terčem pro tyfus nebo úplavici. Ostrovem ale zmítaly i pravé neštovice nebo černý kašel. Nedostatek vitamínu C se projevil kurdějemi. Po ulicích měst a vesnic běhaly krysy, pro jejichž množení nastaly ideální podmínky. Mrtví se nepohřbívali, a tak situace na ostrově připomínala válčenou zónu.

Dlouhá cesta přes oceán neznamenal automatickou spásu. Najít volnou loď mířící do Ameriky nebo Kanady nebyl až takový problém, vzhledem k tomu, že plavidla přes Atlantik mířila zpět prázdná bez nákladu. Zbídačení uprchlíci se tak najednou ocitli na chladných vodách oceánu, bez zdrojů jídla, často nemocní a vysílení. Lidem vměstnaným do nákladních prostorů nebyl umožněn volný pohyb, a tak se lodím převážející irské uprchlíky začalo říkat „plující rakve“.

Americký sen se nekonal

Ten, kdo přežil šest týdnů plavby, neměl zdaleka vyhráno. Na většinu utečenců nikdo nečekal, nikdo pro ně neměl práci a v Severní Americe vládl strach z přivlečení nebezpečných nemocí. Proto začaly vznikat karanténní stanice. Tou nejznámější a zároveň první svého druhu byl kanadský ostrov Partridge. Tam byli uprchlíci lékařsky vyšetřováni a tříděni. Stanici prošlo za dva roky provozu 30 tisíc osob, z toho 16 tisícům byla diagnostikována nějaká choroba, nejčastěji tyfus. Asi tisíc emigrantů zemřelo v karanténě. Mezi oběťmi bylo ale i několik lékařů, kteří se od Irů nakazili.

Hladomor s dalekosáhlými důsledky

Po roce 1850 se začala situace v Irsku zlepšovat. Stopy katastrofy jsou však patrné dodnes. Kdysi osmimilionové Irsko bylo po hladomoru téměř pusté a dnes pro Irsko typické zelené pláně bez živáčka jsou viditelným důsledkem masivního vylidnění. Pro samotné Iry je ale patrnější myšlenkový rozkol s Angličany, který po hladomoru vygradoval a vedl k částečnému odtržení ostrova od Británie.

Dnes má Irsko necelých pět milionů obyvatel, ale odhaduje se, že po celém světě je aktuálně roztroušeno 80 milionů lidí irského původu. Z toho asi polovina žije ve Spojených státech, velké skupiny jsou také v Austrálii, Kanadě a paradoxně i ve velké Británii.